

СУЧАСНИЙ СТАН ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ
В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІTHE CURRENT STATE OF UKRAINE'S FOREIGN TRADE
UNDER THE CONDITIONS OF ECONOMIC INSTABILITY

Міжнародні господарські зв'язки сьогодні є першочерговими чинниками економічного зростання країни, ефективного національного виробництва, виступаючи механізмом налагодження зовнішньоторговельної діяльності. Економіка країни в жодному разі не може вважатись здоровою при відсутності господарсько-виробничого співтовариства у світовому просторі. Особливої актуальності досліджувана тема набуває через недосконале вирішення питань, стосовно організації зовнішньоекономічних відносин, визначення політичної ролі у міжнародній торгівлі та виходу вітчизняної продукції на площадки світової торгівлі. Метою статті є оцінка сучасного стану ринку зовнішньої торгівлі України, дослідження обігу товарного експорту та імпорту України, в умовах економічної нестабільності. У статті розглянуто ринок міжнародної торгівлі та формування господарсько-виробничих відносин з провідними країнами світу. Розраховано показники залежності економіки України від зовнішньої торгівлі та проаналізовано їх частку у валовому внутрішньому продукті країни. Досліджено дані розподілу зовнішньої торгівлі України за географічними регіонами, за останні два роки. Зроблено висновок, що одними із головних завдань сьогодення залишаються запровадження цілісної державної підтримки при формуванні міжнародних відносин, удосконалення потенційних переваг українського виробництва та налагодження інноваційної бази, для покращення якості виробленої продукції.

Ключові слова: зовнішня торгівля, експорт, імпорт, аналіз, ефективність, зовнішньоторговельна діяльність, суб'єкти господарювання, динаміка, міжнародні відносини.

Today, international economic ties are the primary factors of the country's economic growth, effective national production, acting as a mechanism for establishing foreign trade activities. The country's economy cannot in any case be considered healthy in the absence of an economic and industrial community in the world space. No country in the world can function effectively and develop being separated from other states and isolated from the global processes taking place in the region where it is located. Successfully established foreign trade relations are one of the indicators of the development of the country's economy. Today, Ukraine's foreign trade is developing under the influence of changes in many spheres of life, such as: economic, political, military, cultural, humanitarian, ecological and others. Foreign trade in goods and services plays an important role in forming the country's GDP and stimulating the development of Ukraine's economy. The studied topic acquires special relevance due to the imperfect solution of issues related to the organization of foreign economic relations, the determination of the political role in international trade and the exit of domestic products to the platforms of world trade. The purpose of the article is to assess the current state of the foreign trade market of Ukraine, to study the circulation of commodity exports and imports of Ukraine, in conditions of economic instability. The article examines the international trade market and the formation of economic and industrial relations with the world's leading countries. Indicators of dependence of Ukraine's economy on foreign trade were calculated and their share in the country's gross domestic product was analyzed. The data on the distribution of Ukraine's foreign trade by geographic regions for the last two years were studied. It was concluded that one of the main tasks today remains the introduction of integral state support in the formation of international relations, improvement of the potential advantages of Ukrainian production and establishment of an innovative base to improve the quality of manufactured products.

Key words: foreign trade, export, import, analysis, efficiency, foreign trade activity, business entities, dynamics, international relations.

УДК 339.5

DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.4-10>

Батракова Т.І.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Запорізький національний університет

Фоменко С.С.

студентка,
Запорізький національний університет

Batrakova Tetiana

Zaporizhzhya National University

Fomenko Sofiia

Zaporizhzhya National University

Постановка проблеми. Вагоме місце у сучасній економіці розвинутих країн займає стан зовнішнього фінансового ринку. Запровадження вітчизняної економіки до міжнародних заходів глобалізації, виступає рушійною силою входження національної продукції та світові ринки, та сприяє розширенню потенціалу України щодо здійснення зовнішньоторговельної діяльності. Актуальним питанням сьогодення залишається формування сталих відносин на ринку зовнішньої торгівлі, підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції, при цьому не обмежуватись суто економічними аспектами, необхідно піднімати питання політичної ролі зовнішньої торгівлі, вдосконалювати рівень розвитку країни, встановлювати

відносини з іншими країнами світу та впроваджувати міжнародне співробітництво.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У науковій та методичній літературі наведено багато прикладів аналізу сучасного стану зовнішньої торгівлі України, які знайшли своє відображення в низці публікацій вітчизняних науковців і практиків. Дослідженням даної теми займалися Н. Г. Міценко, Б. І. Кабаці, А. О. Федоренко, Н. І. Дуляба, В. П. Далик, М. С. Рахман, Є. А. Штих та інші. Однак, попри постійний рівень досліджень аналізу сучасного стану зовнішньої торгівлі України, дане питання залишається в полі зору, для виокремлення доцільних шляхів подолання проблем низької конкурентоспроможності

національних товарів та послуг, невідповідності міжнародним стандартам та встановлення пріоритетів у світовій торгівлі.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на численні аспекти досліджень сучасного стану зовнішньої торгівлі України, існує багато проблем, які на сьогоднішній день залишаються невирішеними. Зокрема, постає питання, щодо відсутності єдиної системи діяльності на зовнішньоекономічних ринках, наявність нерозглянутих питань у законодавчо-нормативній базі, висока залежність від зарубіжного технологічного обладнання, недостатня підтримка з боку держави, невизначеність чіткої стратегії і планування торгової політики, недостатнє залучення інвестиційних ресурсів, як зовнішніх, так і внутрішніх джерел.

Постановка завдання. Метою написання статті є дослідження сучасного стану зовнішньої торгівлі України в умовах економічної та політичної нестабільності, огляд основних проблем, що гальмують формування ефективних зовнішньоекономічних відносин на вітчизняному ринку. Головним аспектом даної статті є аналіз динаміки показників зовнішньої торгівлі, розрахунок показників залежності економіки країни від зовнішньої торгівлі, а також огляд структури товарного експорту та імпорту України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Жодна країна світу не може ефективно функціонувати та розвиватись будучи відокремленою від інших держав та ізольованою від глобальних процесів, що відбуваються в регіоні, де вона знаходиться. Вдало налагоджені зовнішньоторговельні зв'язки є одним з індикаторів розвитку економіки країни. Зовнішня торгівля України на сьогоднішній день розвивається під впливом змін багатьох сфер життя, таких як: економічна, політична, військова, культурна, гуманітарна, екологічна та інші.

Інтегруючись у систему світової торгівлі, зовнішня торгівля України повинна реагувати на детермінанти, пов'язані з процесами глобалізації, а також враховувати тенденції розвитку світової торгівлі:

- невинне збільшення обсягів товарообороту світової торгівлі під впливом прагнення країн брати в ній активну участь;
- ускладнення товарної структури світового товарообороту внаслідок виходу на ринок інноваційних та високотехнологічних товарів;
- зміну географічної структури товарообороту світової торгівлі у зв'язку з посиленням в ній ролі Китаю та нових індустріальних країн;
- посилення впливу транснаціональних корпорацій на розвиток світової торгівлі як напряду, так і опосередковано – через інноваційно-інвестиційну діяльність;
- розвиток економічної інтеграції та транснаціоналізації в сфері світової торгівлі;
- зростання обсягів світової торгівлі послугами, в т.ч. під впливом процесів цифровізації господарського життя та поширення інформаційних технологій та інше [4, с. 14].

Розвиток зовнішньої торгівлі не лише забезпечує зростання ВВП країни, доходності та прибутковості вітчизняних товаровиробників, але й відображає ставлення світової спільноти до якості вітчизняної продукції, її місце в світовому обороті товарів та послуг, конкурентоспроможність як вітчизняних товаровиробників, так і економіки загалом. Зовнішня торгівля є джерелом валютного забезпечення національної економіки, одним з ключових напрямків розвитку економіки [1].

Масштаби зовнішньої торгівлі України можна охарактеризувати обсягами експорту, імпорту та зовнішньоторговельного обороту, які наведені у таблиці 1.

Очевидно, що обсяги експорту товарів та послуг з України зменшувалися протягом 2018, 2020 та 2022 років, впродовж 2019 та 2021 років спостерігаємо поступове зростання, частка експорту в зовнішньоторговельному обороті найвищого значення набула у 2021 році, і склала 47,50%, а найменшого у 2022 році – 42,42%. Обсяги імпорту товарів та послуг в Україну зменшувалися протягом 2018, 2020 та 2022 років, впродовж 2019 та 2021 років спостерігаємо поступове зростання, частка імпорту в зовнішньоторговельному обороті

Таблиця 1

Динаміка показників зовнішньої торгівлі України за 2018–2022 роки

Показники	Роки				
	2018	2019	2020	2021	2022
Обсяг експорту	43341	46091	45143	63113	40944
частка в зовнішньоторговельному обороті, %	43,60	43,30	46,51	47,50	42,42
Обсяг імпорту	56055	60352	51921	69755	55584
частка в зовнішньоторговельному обороті, %	56,40	56,70	53,49	52,50	57,58
Зовнішньоторговельний оборот	99396	106443	97064	132868	96528
Сальдо зовнішньої торгівлі	-12714	-14261	-6778	-6642	-14640

Джерело: складено автором на основі [5]

найвищого значення набула у 2022 році, і склала 57,58%, а найменшого у 2021 році – 52,50%.

За даними таблиці 1, щодо динаміки показників зовнішньої торгівлі України за 2018–2022 рр., з метою наглядного представлення інформації, побудуємо графік, який зображено на рисунку 1.

В 2019 році почалось відносно поживлення та відновлення зовнішньої торгівлі (рис. 1). Разом з тим, після відносного поступового відновлення зовнішньої торгівлі, криза, викликана зростанням захворюваності на COVID-19, пригальмувала розвиток зовнішньої торгівлі України, і вже у 2022 році знову спостерігаємо зменшення економічних показників через повномасштабне вторгнення Російської Федерації на територію України. Зазначимо, що у період з 2018 по 2022 роки в складі зовнішньоторговельного обороту країни переважали обсяги імпорту, як наслідок, сформувалося негативне сальдо зовнішньої торгівлі, впродовж досліджуваного періоду.

Зовнішня торгівля товарами і послугами відіграє важливу роль у формуванні ВВП країни, стимулюванні розвитку економіки України. Отже, заходи щодо її розвитку посідають важливе місце у системі заходів щодо подолання кризових явищ та посткризового відновлення економіки. Аналіз тенденцій розвитку зовнішньої торгівлі відображає переважно негативне зростання дефіциту зовнішньоторговельного балансу, зниження експорту та

погіршення його структури, зростання імпортової залежності країни [6, с. 385].

Роль зовнішньої торгівлі в економіці країни характеризує показник її частки у валовому внутрішньому продукті країни та інші показники залежності економіки країни від зовнішньої торгівлі, що розраховані у таблиці 2.

За результатами розрахунків показників залежності економіки України від зовнішньої торгівлі бачимо, що залежність економіки країни від експорту з 2018 по 2020 роки має чітку тенденцію до зниження: в 2018 році показник залежності склав 33,13% і знизився до 29,02% у 2020 році, що свідчить про не надто високий рівень впливу експорту на економіку країни. У 2021 році спостерігаємо незначне підвищення експортної квоти до 31,54% від загального обсягу ВВП. Аналізуючи залежність економіки країни від імпорту, відслідковуємо нерівномірність значень показника: найвищий рівень у 2018 році – 42,85%, а найнижчий у 2020 році – 33,37%. На жаль, за досліджуваний період, відбувається нестача експортних надходжень для оплати імпортованих товарів та послуг, щорічно, значення показника покриття імпорту експортом знаходиться в межах від 76,37% до 90,48%.

Особливу увагу слід звернути на показник залежності країни від експорту (експортну квоту) та імпорту (імпортну квоту). Науковці зазначають, що збільшення експортної квоти відображає

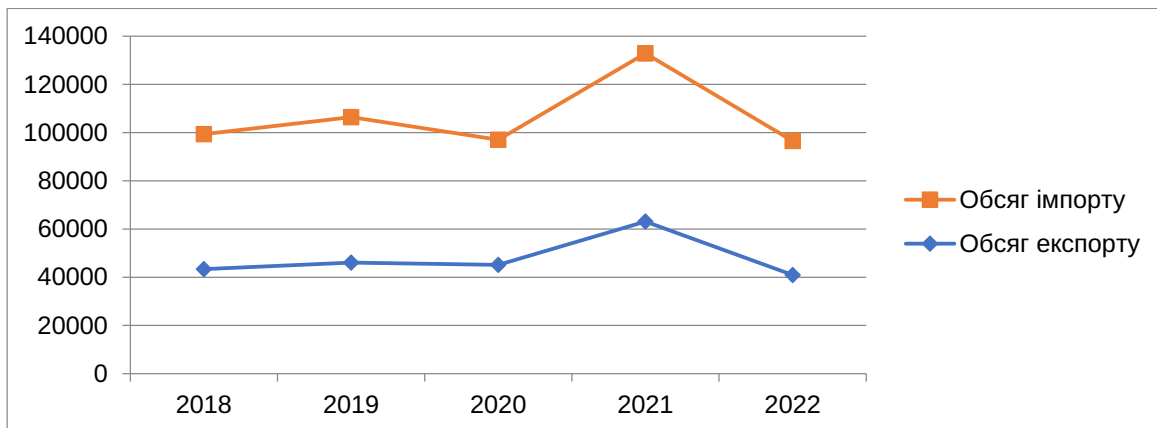

Рис. 1. Динаміка показників зовнішньої торгівлі України за 2018–2022 роки

Джерело: складено автором на основі [5]

Таблиця 2

Показники залежності економіки України від зовнішньої торгівлі за 2018–2021 роки

Показники	Роки			
	2018	2019	2020	2021
Частка зовнішньоторговельного обороту у ВВП	75,97	69,22	62,39	66,40
Залежність економіки країни від експорту (експортна квота)	33,13	29,97	29,02	31,54
Залежність економіки країни від імпорту (імпортна квота)	42,85	39,25	33,37	34,86
Коефіцієнт покриття імпорту експортом	77,32	76,37	86,95	90,48

Джерело: складено автором на основі [3; 5]

позитивні процеси розвитку виробничих сил в країні, поглиблення участі у міжнародному поділі праці, удосконалення галузевої структури вітчизняного виробництва, його модернізацію тощо. Однак цей процес супроводжується зростанням ризиків деформації структури вітчизняного виробництва та експорту під кон'юнктуру міжнародних ринків, ризиків залежності розвитку вітчизняної економіки від негативного впливу чинників зовнішнього середовища. Залежність економіки країни від імпорту виникає внаслідок дефіциту на внутрішньому ринку країни окремих товарів, наявності недостатніх обсягів ресурсів (сировинних, трудових, виробничих потужностей) для вітчизняного виробництва товарів (послуг), невідповідності якості (ціни) аналогічних товарів (послуг) вітчизняного та зарубіжного виробництва тощо [4, с. 15–16].

Одним з блоків міжнародної торгівлі є експорт, його стратегічна роль полягає в тому, що він виступає інструментом налагодження зовнішніх взаємовідносин з різними країнами світу, створює імідж вітчизняного ринку, підсилює потенційно конкурентні переваги товарів і послуг, з метою виходу на нові зовнішні ринки, на ряду з провідними країнами світу. Другим блоком зовнішньої торгівлі є імпорт – ввезення товарів і послуг. Імпорт забезпечує низку додаткових переваг, як для великих суб'єктів господарювання, так і для індивідуальних споживачів, а саме: використання якісних готових товарів, сировини, матеріалів, закупівля інноваційно-технологічного обладнання, устаткування та машин, наповнення національного ринку дефіцитними товарами і послугами, підвищення обсягів виробництва вітчизняних підприємств.

Аналізуючи дані НБУ, щодо зовнішнього сектору України, у таблиці 3, наведемо структуру товарного експорту та імпорту, протягом останніх трьох років (2020–2022 рр.).

Проведений аналіз показників динаміки товарної структури експорту та імпорту України свідчить про додатне сальдо трьох груп товарів:

- Продовольчі товари та сировина для їх виробництва (сальдо складає у 2020 році 15696 млн. дол., у 2021 році 20021 млн. дол., у 2022 році 17464 млн. дол.);

- Деревина та вироби з неї (сальдо складає у 2020 році 411 млн. дол., у 2021 році 1007 млн. дол., у 2022 році 1213 млн. дол.);

- Чорні й кольорові метали та вироби з них (сальдо складає у 2020 році 5774 млн. дол., у 2021 р. 11498 млн. дол., у 2022 р. 3380 млн. дол.).

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну позначилось як на внутрішній економічній ситуації в нашій країні, так і на поставках української продукції за кордон, про це свідчить зменшення показників експорту, майже по кожній групі товарів, за 2022 рік.

Від'ємне сальдо спостерігається у таких груп товарів, як:

- Мінеральні продукти (сальдо складає у 2020 році -2934 млн. дол., у 2021 році -6125 млн. дол., у 2022 році -8593 млн. дол.);

- Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості (сальдо складає у 2020 році -8361 млн. дол., у 2021 році -11219 млн. дол., у 2022 році - 7773 млн. дол.);

- Промислові вироби (сальдо складає у 2020 році -2286 млн. дол., у 2021 році -2725 млн. дол., у 2022 році -2686 млн. дол.);

- Машини, устаткування, транспортні засоби та прилади (сальдо складає у 2020 році -14018 млн. дол., у 2021 році -18026 млн. дол., у 2022 році -12519 млн. дол.).

Падіння імпорту було не таким суттєвим як експорту, оскільки обсяги купівлі закордонних товарів українцями скоротилися менше ніж на четвертину від довоєнного рівня, тоді як продажі за кордон впали на третину.

За даними таблиці 3, щодо товарної структури експорту та імпорту України за 2020 – 2022 роки, з метою наглядного представлення інформації, побудуємо графіки, які зображені на рисунку 2 і 3.

Найбільшу частку товарної структури експорту України займають продовольчі товари та сировина для їх виробництва, адже вони складають у 2020 році 49,09% від загального обсягу експорту, у 2021 році – 43,87%, у 2022 році – 57,13%, друге місце займає частка продажів чорних й кольорових металів та виробів з них, складає у 2020 році 19,45% від загального обсягу експорту, у 2021 році – 24,91%, у 2022 році – 14,37%.

Найбільшу частку товарної структури імпорту України займають машини, устаткування, транспортні засоби та прилади, адже вони складають у 2020 році 33,53% від загального обсягу імпорту, у 2021 році – 31,32%, у 2022 році – 26,61%, друге місце розділяють дві групи товарів, а саме: мінеральні продукти та продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості, частка яких коливається у діапазоні відповідно 15,21% – 22,86% та 16,99% – 20,63% від загального обсягу імпорту.

Суб'єкти господарювання займають особливе місце у взаємодії зовнішньоторговельних зв'язків, до них належать: міжнародні організації, держава, юридичні особи, фізичні особи-підприємці, світові асоціації, спільні підприємства, тощо. Міжнародні економічні відносини мають для економічного розвитку України істотне значення. Україна завжди мала економічні зв'язки з країнами світового співтовариства. За даними представленими Національним банком України, складемо таблицю 4, у якій представлена зовнішня торгівля України з певними країнами світу.

Проаналізувавши наведені дані НБУ, щодо розподілу зовнішньої торгівлі України за

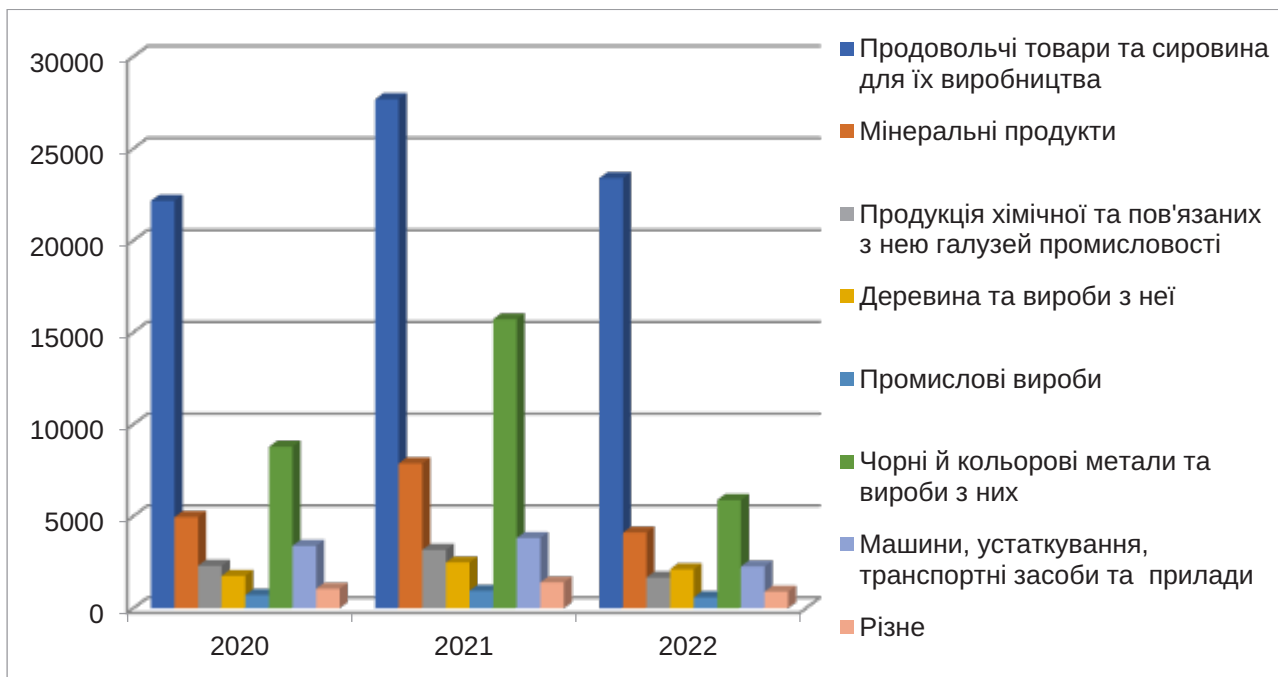

Рис. 2. Структура товарного експорту України за 2020–2022 роки

Джерело: складено автором на основі [5]

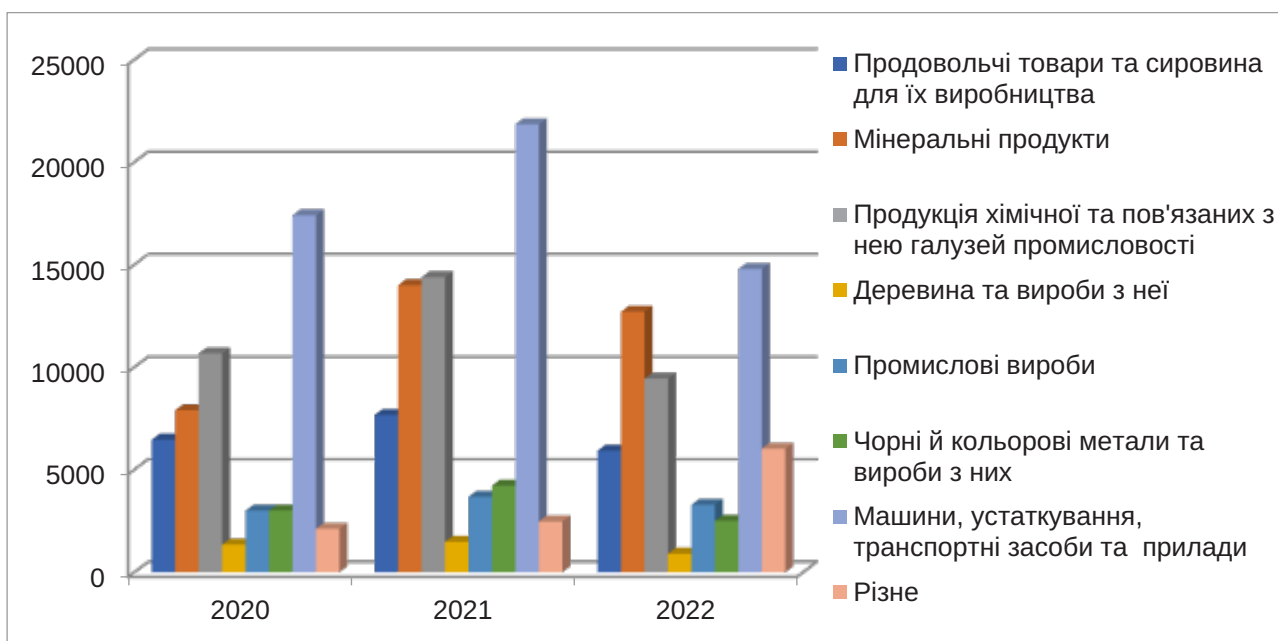

Рис. 3. Структура товарного імпорту України за 2020–2022 роки

Джерело: складено автором на основі [5]

географічними регіонами, робимо висновок, що за останні два роки вітчизняні суб'єкти господарювання та безпосередньо держава вийшли на рівень зовнішньоекономічних відносин з такими регіонами, як: Європа (у 2022 році експорт складає 62,31%, імпорту – 48,78%), Азія (у 2022 році експорт складає 23,44%, імпорту – 29,03%), країни ЄС (у 2022 році експорт складає 60,59%, імпорту – 44,79%), країни СНД (у 2022 році експорт складає

5,60%, імпорту – 8,07%), Америка (у 2022 році експорт складає 2,89%, імпорту – 5,37%).

Промисловий потенціал України поступово намагається наздогнати достатній рівень налагодження зовнішньоторговельних відносин для здійснення ефективної зовнішньої політики, якій перешкоджає низка факторів, серед яких: невідповідність міжнародним стандартам, низька конкурентоспроможність національних товарів та

Таблиця 4

Розподіл зовнішньої торгівлі України за географічними регіонами

Регіони	Експорт				Імпорт			
	2021		2022		2021		2022	
	млн. дол. США	% до загал. обсягу	млн. дол. США	% до загал. обсягу	млн. дол. США	% до загал. обсягу	млн. дол. США	% до загал. обсягу
УСЬОГО	63113,00	100,00	40943,00	100,00	69755,00	100,00	55584,00	100,00
Європа	24345,55	38,57	25513,40	62,31	30249,00	43,36	27115,00	48,78
Азія	22947,30	36,36	9597,58	23,44	18740,00	26,87	16136,00	29,03
Америка	3207,13	5,08	1185,00	2,89	4476,00	6,42	2984,00	5,37
у т.ч. США	1595,41	2,53	855,45	2,09	3218,00	4,61	2097,00	3,77
Африка	5588,88	8,86	2116,66	5,17	816,00	1,17	475,00	0,85
Австралія і Океанія	73,32	0,12	28,22	0,07	133,00	0,19	220,00	0,40
Довідково:								
Країни ЄС	22872,40	36,24	24806,79	60,59	26171,00	37,52	24896,00	44,79
Країни СНД	6725,00	10,66	2291,00	5,60	13492,00	19,34	4488,00	8,07

Джерело: складено автором на основі [5]

послуг, недостатність інноваційної та технічної бази, зниження якості, порівняно зі світовими товарами-замінниками.

На жаль, сьогодні Україна не може посісти провідне місце у світовому торговому просторі, але розглянувши та усунувши усі негативні фактори, можна підвищити рівень зовнішньої торгівлі, збільшуючи зусиль в найбільш перспективних галузях світової економіки.

Висновки з проведеного дослідження.

Зовнішня торгівля України може розвиватись та ефективно функціонувати лише при налагоджених міжнародних економічно-торговельних відносинах. Національні господарства країн взаємодіють між собою за допомогою встановлення дипломатичних стосунків, укладення договорів про співробітництво та створення міждержавних об'єднань.

Розраховані нами показники залежності України від зовнішньої торгівлі наглядно описують значно велику роль у формуванні ВВП країни, налагодження міжнародної співпраці між країнами, але слід звернути увагу на відсутність визначеної державної політики зовнішнього сектору, що може призвести до погіршення економічної безпеки України.

До причин глобальної нестабільності слід віднести кризові явища, які були запроваджені спалахом пандемії захворювання на COVID-19 та введення карантинних обмежень, починаючи з 2020 року. Разом з тим, великого удару економіка країни зазнала у 2022 році, через повномасштабне вторгнення Російської Федерації на територію України, що призвело до скорочення поставок української продукції і товарів за кордон приблизно на третину.

Отже, сьогодні Україна не може посісти провідне місце у світовому торговому просторі, але

проаналізувавши усі негативні фактори, налагодивши економічно-політичні зв'язки з провідними країнами світу, можна підвищити рівень зовнішньої торгівлі, збільшуючи зусилля в найбільш перспективних галузях світової економіки. Саме зовнішні економічні та торговельні відносини сприяють зростанню національного доходу, прискоренню розвитку науково-технічного прогресу, підвищенню рівня життя населення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дуляба Н. І., Далик В. П. Розвиток зовнішньої торгівлі України в умовах глобальної нестабільності. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8358> (дата звернення: 26.02.2023). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.11.82.
2. Економічна правда. Експорт з України під час війни: як змінилась структура поставок української продукції за кордон. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/10/24/692959> (дата звернення: 28.02.2023).
3. Мінфін. ВВП України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp> (дата звернення: 27.02.2023).
4. Міценко Н. Г., КабаціБ. І., Федоренко А. О. Залежність економіки України від зовнішньої торгівлі: тенденції зміни індикаторів. *Економічні науки*. 2021. № 62. С. 12–21.
5. Національний банк України. Статистика зовнішнього сектору. Зовнішня торгівля. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external> (дата звернення: 27.02.2023).
6. Рахман М. С., Штих Є. А. Дослідження основних показників зовнішньої торгівлі України. *Приазовський економічний вісник*. 2019. Випуск 5(16). С. 384–389.
7. Соколовська О. М. Проблеми зовнішньої торгівлі України та її регіонів у контексті світової кризи. *Вісник економічної науки України*. 2020. № 1(38). С. 97–102.

REFERENCES:

1. Dulyaba N. I., Dalik V. P. (2020). Rozvitok zovnishnoyi torgivli Ukrainy v umovah globalnoyi nestabilnosti [Development of Ukraine's foreign trade in conditions of global instability]. *Efektivna ekonomika* (electronic journal), vol. 11. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8358> DOI: 10.32702/2307-2105-2020.11.82 (accessed 26 February 2023) [in Ukrainian].
2. Ekonomichna pravda. Eksport z Ukrainy pid chas vijni: yak zminilas struktura postachan ukraïnskoyi produkciyi za kordon [Economic truth. Exports from Ukraine during the war: how the structure of supplies of Ukrainian products abroad changed]. Available at: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/10/24/692959/> (accessed 28 February 2023) [in Ukrainian].
3. Minfin [Ministry of Finance]. VVP Ukrainy [GDP of Ukraine]. Available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/> (accessed 27 February 2023) [in Ukrainian].
4. Micenko N. G., Kabaci B. I., Fedorenko A. O. (2021) Zalezhnist ekonomiki Ukrainy vid zovnishnoyi torgivli: tendenciyi zmini indikatoriv [Dependence of the economy of Ukraine on foreign trade: trends in changing indicators]. *Ekonomichni nauki*, vol. 62, pp. 12–21 [in Ukrainian].
5. Nacionalnij bank Ukrainy [National Bank of Ukraine]. Statistika zovnishnogo sektoru [External sector statistics]. Zovnishnya torgivlya [Foreign trade]. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external> (accessed 27 February 2023) [in Ukrainian].
6. Rahman M. S., Shtih Ye. A. (2019) Doslidzhennya osnovnih pokaznikov zovnishnoyi torgivli Ukrainy [Study of the main indicators of foreign trade of Ukraine]. *Priazovskij ekonomichnij visnik*, vol. 5(16), pp. 384–389 [in Ukrainian].
7. Sokolovska O. M. (2020) Problemi zovnishnoyi torgivli Ukrainy ta yiyi regioniv u konteksti svitovoyi krizi [Problems of foreign trade of Ukraine and its regions in the context of the global crisis]. *Visnik ekonomichnoyi nauki Ukrainy*, vol. 1(38), pp. 97–102 [in Ukrainian].